

KS. JAROSŁAW KAMIŃSKI

ZADANIA DUSZPASTERSTWA RODZIN

Terminu „duszpasterstwo rodzin” używa się w dwojakim znaczeniu: (1) Na określenie subdyscypliny teologii pastoralnej lub części teologii pastoralnej szczegółowej, która wypracowuje podstawy, normy i zasady dla działalności duszpasterskiej ukierunkowanej na rodzinę; (2) Na oznaczenie działalności duszpasterskiej, która adresowana jest do osób tworzących rodzinę lub przygotowujących się do jej założenia¹. W niniejszym artykule termin „duszpasterstwo rodzin” będzie używany w drugim znaczeniu, jako planowe i celowe działanie Kościoła zmierzające do urzeczywistnienia zbawczego planu dotyczącego małżeństwa i rodziny. W oparciu o wskazania *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*², które uwzględnia współczesne nauczanie Kościoła oraz uwarunkowania w jakich żyją polskie rodziny, zostaną ukazane główne zadania duszpasterstwa rodzin. Obejmują one pięć obszarów troski Kościoła o małżeństwo i rodzinę: (I) obrona życia ludzkiego; (II) przygotowanie do małżeństwa i życia w rodzinie; (III) pomoc rodzinie; (IV) poradnictwo rodzinne i pedagogizacja rodziców; (V) troska o rodziny w sytuacjach trudnych i nieprawidłowych.

Ks. dr JAROSŁAW KAMIŃSKI – Centrum Psychologiczno-Pastoralne „Metanoia” w Płocku, Wydział Duszpasterski Kurii Diecezjalnej w Płocku; adres do korespondencji: ul. Kazimierza Wielkiego 5, 09-400 Płock; e-mail: jaroslaw.kaminski@diecezjaplocka.pl.

¹ R. K a m i ń s k i. *Troska duszpasterstwa rodzin o małżeństwo i rodzinę*. „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 2(57):2010 s. 7.

² Zob. Konferencja Episkopatu Polski. *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* (01.05.2003). Warszawa 2003 (dalej DDR).

I. OBRONA ŻYCIA LUDZKIEGO

Do głównych zadań duszpasterstwa rodzin należy obrona życia ludzkiego. Kościół przypomina, że życie ludzkie od poczęcia do naturalnej śmierci jest święte i nienaruszalne. Szczególnej troski i obrony wymaga życie dziecka poczętego. Mimo że od 7 stycznia 1993 r. obowiązuje ustawa o planowaniu rodziny, która zdecydowanie ograniczyła możliwość aborcji, to jednak ciągle w Polsce dokonuje się rocznie ok. 350 „legalnych” oraz od 6 do 12 tys. nielegalnych aborcji³. Dlatego obrońcy życia 14 kwietnia 2011 roku złożyli do Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej 480 tys. podpisów pod projektem nowelizacji ustawy antyaborcyjnej całkowicie zakazującej zabijania dzieci nienarodzonych.

Nie umniejszając dramatu aborcji wydaje się jednak, że obecnie większym zagrożeniem życia dziecka poczętego w Polsce staje się promocja technik sztucznej prokreacji, zwłaszcza procedury „in vitro”. Paradoksalnie, o ile w przypadku aborcji motywem działania jest chęć pozbycia się dziecka, o tyle w przypadku „in vitro” motywem podejmowanych działań jest pragnienie posiadania dziecka przez pary mające problem z poczęciem. Kościół podkreśla, że należy stanowczo przeciwstawiać się wszelkim technikom sztucznej prokreacji, które z punktu widzenia moralności katolickiej są nie do przyjęcia. Oddzielają one bowiem prokreację od ludzkiego aktu płciowego oraz wystawiają ludzki embrion na ryzyko rychłej śmierci. Ponadto, dla zwiększenia prawdopodobieństwa uzyskania pozytywnego wyniku sztucznej prokreacji, wytwarza się większą liczbę embrionów ludzkich. Dzieci, które nie zostały implantowane do łona matki, tzw. embriony nadliczbowe zamraża się, zabija lub wykorzystuje do badań naukowych. Tym samym życie ludzkie zostaje zredukowane do roli „materiału biologicznego”, którym można swobodnie dysponować jak rzeczą (por. EV 14). Stąd też zadaniem duszpasterstwa rodzin jest podejmowanie kompleksowych działań mających na celu ochronę poczętego dziecka. Do najbardziej skutecznych należą inicjatywy modlitewne, takie jak: Krucjata Modlitwy w Obronie Poczętych Dzieci, Duchowa Adopcja Dziecka Poczętego itp.

³ Szacuje się, że od wprowadzenia ustawy aborcyjnej z 27 kwietnia 1996 roku do chwili wprowadzenia ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczania aborcji z 7 stycznia 1993 roku, zostało zamordowanych w Polsce 25 mln dzieci nienarodzonych. Zob. M. K a l i n o w s k i. *Zadania duszpasterskie wobec osób dotkniętych aborcją*. W: *Komisja Duszpasterska Episkopatu Polski. Program duszpasterski na rok 1998/99. „Wierzę w Boga Ojca”*. Katowice 1998 s. 339-340.

Inicjatywy modlitewne nie wyczerpują możliwości działań mających na celu obronę życia nienarodzonych. Ważnym zadaniem jest podejmowanie działalności edukacyjnej zmierzającej do pogłębienia wiedzy wśród społeczeństwa na temat życia dziecka w łonie matki. Zadanie to jest szczególnie ważne, ponieważ ciągle niektóre środowiska liberalne i feministyczne podważają wartość życia dziecka w fazie prenatalnej. Z tego powodu należy propagować i nauczać naturalnych metod regulacji poczęć oraz metody diagnozowania i leczenia niepłodności, jaką jest NaProTechnology⁴. Ponadto duszpasterstwo rodzin powinno podejmować współpracę z organizacjami „pro-life”, wspierać ideę „Okna Życia”, rozwijać sieć Domów Samotnych Matek oraz pomagać kobietom, które dokonały aborcji⁵.

Obok obrony życia dziecka poczętego ważnym zadaniem duszpasterstwa rodzin jest ochrona życia człowieka starego i chorego, którego największym zagrożeniem jest eutanazja. Nauczanie Kościoła jest jednoznaczne: eutanazja jest niegodziwa i niedopuszczalna, znieważa godność osoby ludzkiej i jest poważnym przestępstwem przeciwko życiu. Kościół swoje stanowisko opiera na prawdzie wiary, że śmierć nie jest ostatecznym końcem życia człowieka, ale bramą do życia wiecznego, oraz prawdzie o chrześcijańskim sensie cierpienia, które dzięki męczeńskiej śmierci Zbawiciela nabiera głębszego, zbawczego wymiaru⁶.

Dostrzegając próby legalizacji eutanazji w Polsce należy ukazywać wartość życia człowieka starego i chorego oraz otaczać duchową opieką osoby umierające i ich rodziny. Dlatego też duszpasterstwo rodzin powinno aktywnie włączać się w promocję i rozwój idei ruchu hospicyjnego. W hospicjach bowiem otacza się profesjonalną i kompleksową troską osoby cierpiące na postępujące i przewlekłe choroby, których wyleczenie z punktu widzenia współczesnej medycyny jest niemożliwe. Opieka paliatywna w hospicjach domowych i stacjonarnych zmierza do zlikwidowania lub zmniejszenia odczuwanego bólu oraz utrzymania możliwie najwyższej jakości życia pacjenta⁷.

⁴ B. B a r c z e n t e w i c z. *NaProTECHNOLOGY jako narzędzie do diagnostyki i leczenia niepłodności i innych chorób*. W: *Naturalne planowanie rodziny w ujęciu wybranych dyscyplin naukowych*. Red. W. Wieczorek [i in.]. Lublin 2008 s. 229-237.

⁵ Zob. J. K a m i ń s k i. *Ochrona życia dziecka poczętego zadaniem duszpasterstwa rodzin*. „Sprawy Rodziny” 92:2010 s. 75-82.

⁶ L. L u b i c k i. *Stanowisko Kościoła katolickiego wobec eutanazji*. „Ateneum Kapłańskie” 128:1997 nr 528 s. 235.

⁷ Por. M. K a l i n o w s k i. *Towarzystwo w cierpieniu. Postęga hospicyjna*. Lublin 2002 s. 34.

II. PRZYGOTOWANIE DO MAŁŻEŃSTWA I ŻYCIA W RODZINIE

Kolejnym obszarem duszpasterstwa rodzin jest przygotowanie młodzieży do małżeństwa i życia rodzinnego. Jest ono stałym i ciągłym procesem realizującym się na trzech etapach: dalszym, bliższym i bezpośrednim⁸.

Przygotowanie dalsze rozpoczyna się w dzieciństwie i kontynuowane jest na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjalnej. Polega ono na udzielaniu pomocy dziecku w prawidłowym dojrzewaniu do pełni człowieczeństwa. Od tego bowiem, jakim kto jest człowiekiem, w dużej mierze zależy, jakim zostanie współmałżonkiem i rodzicem. *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* wymienia sześć głównych zadań przygotowania dalszego: kształtowanie charakteru dzieci; nauczenie dzieci szacunku dla każdej zdrowej wartości ludzkiej; pomoc dzieciom w zdobyciu umiejętności współżycia z innymi ludźmi; pomoc dzieciom w rozpoznaniu i zrozumieniu własnego powołania; nauczenie dzieci szacunku do cnoty czystości; pomoc dzieciom w przyjęciu odpowiedniej postawy wobec własnej rodziny i instytucji małżeństwa. Zadania te powinny być realizowane w rodzinie, szkole, poprzez katechizację i w grupach rówieśniczych (DDR 19).

Przygotowanie bliższe skierowane jest do młodzieży ponadgimnazjalnej, dla której jest swoistym rodzajem katechumenatu przed narzeczeństwem i zawarciem sakramentu małżeństwa. Zadaniem tego etapu jest: pogłębienie nauki o małżeństwie i rodzinie; uwrażliwienie na fałszywe teorie odnośnie do małżeństwa i rodziny; przysposobienie do międzyosobowego życia w małżeństwie i rodzinie; pogłębienie życia wspólnotowo-liturgicznego (DDR 24). Przygotowanie bliższe powinno być realizowane podczas katechezy szkolnej oraz rocznej katechezy przedmałżeńskiej w parafii.

W Polsce najbardziej rozpowszechnioną formą przygotowania bliższego do małżeństwa i życia w rodzinie jest katechizacja w ostatnich klasach szkoły średniej. Program katechezy przedmałżeńskiej w szkołach podnadgimnazjalnych określa podstawa programowa nauczania religii, na bazie której można opracować tzw. programy autorskie. Katecheza przedmałżeńska na etapie szkoły średniej powinna uwzględniać cztery podstawowe funkcje: nauczania, wychowania, inicjacji i ewangelizacji⁹.

⁸ Zob. J. K a m i ń s k i. *Przygotowanie do małżeństwa i życia w rodzinie w nauczaniu Kościoła katolickiego*. „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 2(57):2010 s. 105-119.

⁹ Zob. S. D z i e k o ń s k i. *Katecheza w przygotowaniu do małżeństwa*. „Sprawy Rodziny” 63-64:2003 s. 129-130.

Katecheza przedmałżeńska, prowadzona w ostatnich klasach szkoły średniej, nie jest wystarczającym elementem przygotowania bliższego. Dlatego *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* zaleca, aby niezależnie od katechizacji w szkole – podobnie jak w przypadku przygotowania przed I Komunią św. czy przed bierzmowaniem – wprowadzić w każdej parafii roczną katechezę przedmałżeńską, obejmującą co najmniej 25 spotkań. Szczególną uwagę należy zwrócić na to, by treści przekazywane podczas katechez parafialnych nie pokrywały się z treściami przekazywanymi w czasie katechez szkolnych. Na zakończenie parafialnej katechizacji przedmałżeńskiej należy odprawić Mszę św. dziękczynną oraz wręczyć uczestnikom stosowne świadectwo. Wykaz świadectw powinien być prowadzony w osobnej księdze w kancelarii parafialnej (DDR 25).

Przygotowanie bezpośrednie jest ostatnim etapem przygotowania do małżeństwa i życia w rodzinie. W literaturze przedmiotu etap ten nazywany jest przygotowaniem przedślubnym, katechizacją przedślubną lub potocznie kursem dla narzeczonych¹⁰. Przygotowanie bezpośrednie rozpoczyna się od momentu spotkania kandydatów do małżeństwa z duszpasterzem w kancelarii parafialnej przynajmniej na trzy miesiące przed ślubem, a kończy się z chwilą zawarcia sakramentu małżeństwa¹¹. Obejmuje ono pięć etapów: (1) spotkanie z duszpasterzem w kancelarii parafialnej; (2) trzy katechezy przedślubne; (3) co najmniej trzy spotkania w Poradni Życia Rodzinnego; (4) spowiedź przedślubna; (5) rozmowa duszpasterska z kapłanem dotycząca wiedzy religijnej narzeczonych (DDR 27)¹².

¹⁰ B. M i e r z w i ń s k i. *Katechizacja (katecheza) przedślubna*. W: *Słownik małżeństwa i rodziny*. Red. E. Ozorowski. Warszawa–Łomianki 1999 s. 188-189 (dalej SMiR).

¹¹ DDR 27. Wyniki badań przeprowadzonych przez G. Pyżłaka na próbie losowej 230 narzeczonych w latach 2003-2004 ukazują pozytywny stosunek nupturientów do trzymiesięcznego przygotowania do małżeństwa. Potrzebę przygotowania bezpośredniego do małżeństwa widzi 37,8% badanych. 31,7% respondentów uważa, że przygotowanie do małżeństwa jest „raczej potrzebne”. Negatywnie ustosunkowało się 20,4% narzeczonych, a 8,3% badanych nie miało zdania w ocenie trzymiesięcznego przygotowania do małżeństwa. G. P y ż ł a k. *Recepcja przygotowania do małżeństwa w świetle badań narzeczonych*. Lublin 2007 s. 187-188.

¹² Ciekawą propozycję przygotowania bezpośredniego proponuje duszpasterstwo rodzin diecezji płockiej. Zob. J. K a m i ń s k i. *Przygotowanie do małżeństwa i życia w rodzinie na przykładzie Diecezji Płockiej*. „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 2(19): 2011 s. 119-136.

III. POMOC RODZINIE

Ważnym zadaniem duszpasterstwa rodzin jest wszechstronna pomoc rodzinie. Istnieje bowiem wiele negatywnych zjawisk, które bezpośrednio uderzają w rodzinę: błędne pojmowanie w teorii i praktyce niezależności małżonków we wzajemnych odniesieniach; duży zamęt w rozumieniu autorytetu rodziców i dzieci; praktyczne trudności, na które często napotyka rodzina w przekazywaniu wartości; stale wzrastająca liczba rozwodów; plaga przerywania ciąży, coraz częstsze uciekanie się do sterylizacji oraz utrwalanie się mentalności przeciwnej poczęciu nowego życia (FC 6). Coraz częściej podważa się sakramentalność małżeństwa. Proponuje się związki cywilne lub tzw. wolne związki, jako alternatywne i „nowoczesne” formy współżycia kobiety i mężczyzny. W tym kontekście obrona sakramentalnego charakteru małżeństwa jawi się jako jedno z ważniejszych zadań duszpasterstwa rodzin. Dlatego należy organizować dla małżeństw różnego rodzaju spotkania, rekolekcje i warsztaty, dzięki którym małżonkowie będą mogli pogłębić więź małżeńską, nauczyć się dialogu i komunikacji oraz pełniej doświadczyć sakramentalnego wymiaru ich związku¹³.

Następnym zadaniem duszpasterstwa rodzin jest obrona wspólnotowego wymiaru rodziny. W dobie indywidualizmu niebezpieczne stają się próby postrzegania rodziny jedynie jako sumy pojedynczych osób żyjących obok siebie¹⁴. Takie skrajne akcentowanie znaczenia jednostki w życiu rodziny redukuje jej wspólnotowy charakter. Tymczasem każda rodzina jest przede wszystkim wspólnotą, organiczną całością, którą tworzą i kształtują poszczególne osoby. Dlatego też należy budzić w rodzinie pragnienie stawania się „Kościołem w miniaturze” poprzez miłość, służbę i rozwijanie liturgii „domowego Kościoła”.

Duszpasterstwo rodzin powinno otoczyć opieką duszpasterską wszystkie małżeństwa, rodziny i inne osoby, które – bądź ze względu na nowo zaistniałe okoliczności, bądź trudną sytuację życiową – potrzebują i oczekują pomocy ze strony Kościoła. Stąd też należy poświęcić więcej troski młodym małżeństwom, które z chwilą zawarcia sakramentu małżeństwa rozpoczęły nową, dotąd nieznaną drogę życia. Dobrą – choć ciągle mało wykorzystaną szansą – są wizyty duszpasterskie rodzin, które w praktyce przyjmują formę kolędy,

¹³ Zob. J. B o r u c k i. *Kościół w służbie małżeństwa*. „Homo Dei” 2:2001 s. 27-41.

¹⁴ Przykładem takiego indywidualizmu jest zjawisko singlizacji (pojęcie to nie odnosi się do osób duchownych i konsekrowanych). Polega ono na odrzuceniu życia małżeńskiego lub partnerskiego i wyborze samotnego stylu życia pozwalającego – zdaniem singli – w pełni doświadczyć wolności, niezależności i samorealizacji, które życie wspólnotowe zdecydowanie ogranicza. Zob. D. J a s z e w s k a. *Single*. „W drodze” 3:2006 nr 391 s. 51-60.

przywitania nowo przybyłych do parafii małżeństw i rodzin, udziału w uroczystościach rodzinnych, akcji społeczno-charytatywnych oraz odwiedzin chorych i niepełnosprawnych¹⁵. Są one doskonałą okazją do tego, by kapłani bliżej poznali codzienne życie młodych małżeństw, rodzin i w miarę możliwości mogli wyjść naprzeciw ich oczekiwaniom i problemom. Ponadto należy zachęcać młode małżeństwa do aktywnego włączania się w działalność zrzeszeń małżeńsko-rodzinnych. Uczestnictwo w takich wspólnotach daje możliwość pogłębienia życia duchowego i zdobycia rzetelnej wiedzy religijnej oraz nawiązania przyjacielskich relacji z innymi małżeństwami i rodzinami¹⁶. Dużą pomoc w dziele formacji małżeństw i rodzin pełnią także parafialne rekolekcje rodzinne. W przeprowadzaniu takich rekolekcji obok kapłana rekolekcyjnego ważną rolę odgrywają przygotowane do tego osoby świeckie, zwłaszcza pary małżeńskie. Ich aktywna obecność sprawi, że rekolekcje będą bliższe życiu i bardziej przemawiające do uczestników¹⁷.

Kolejnym obszarem duszpasterstwa rodzin jest pomoc dzieciom, zwłaszcza tym, które z powodu śmierci rodziców, rozwodu, odebrania im praw rodzicielskich, pozbawione są naturalnego środowiska wychowawczego, jakim jest pełna rodzina. W tym celu należy zwrócić większą uwagę na parafialną katechizację dzieci oraz stworzyć im możliwość udziału w różnego rodzaju zrzeszeniach dziecięcych. Aktywny udział dzieci w tego typu wspólnotach religijnych ma duży wpływ na ich formację liturgiczną i mistagogiczną oraz pozytywnie wpływa na rozwój osobowości i proces socjalizacji. Zadaniem duszpasterstwa rodzin w zakresie pomocy dzieciom jest także propagowanie idei zakładania parafialnych świetlic. W pierwszej kolejności powinny być skierowane do dzieci z najuboższych rodzin, bądź dzieci, którymi rodzice nie mogą zaopiekować się bezpośrednio po ich wyjściu ze szkoły¹⁸.

¹⁵ B. M i e r z w i ń s k i, J. W i l k, R. B i e l e ń. *Duszpasterstwo rodzin*. W: *Teologia pastoralna*. T. 2. Red. R. Kamiński. Lublin 2002 s. 424.

¹⁶ Zob. W. Ś m i g i e l. *Zrzeszenia rodzin katolickich w Polsce*. „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 2(57):2010 s. 65-75; T e n ż e. *Ruchy, stowarzyszenia, wspólnoty i grupy wspierające rodzinę jako Kościół domowy*. W: *Rodzina jako Kościół domowy*. Red. A. Tomkiewicz, W. Wieczorek. Lublin 2010 s. 453-464.

¹⁷ Zob. W. P r z y c z y n a, G. S i w e k. *Rekolekcje rodzinne w parafii jednym ze sposobów wspierania rodziny*. „Sprawy Rodziny” 57-58:2001 s. 48-53.

¹⁸ Zob. R. B i e l e ń. *Kościół katolicki w służbie dzieciom (Formy i metody duszpasterstwa dzieci)*. W: *W służbie dziecku*. T. 1. Red. J. Wilk. Lublin 2003 s. 119-136; J. W i l k. *Duszpasterstwo rodzin w służbie dzieci*. „Sprawy Rodziny” 63-64:2003 s. 138-145.

IV. PORADNICTWO RODZINNE I PEDAGOGIZACJA RODZICÓW

Obecnie coraz bardziej istotną dziedziną troski Kościoła o rodziny jest poradnictwo rodzinne, którego głównym celem jest wsparcie małżeństw i rodzin znajdujących się w trudnych sytuacjach. Trudne sytuacje w małżeństwie to najczęściej problemy związane z nawiązaniem komunikacji między małżonkami oraz różnego rodzaju konflikty i kryzysy. Z kolei do trudnych sytuacji rodzinnych należą przede wszystkim kwestie związane z wychowaniem dzieci, szczególnie w okresie ich dojrzewania i wchodzenia w samodzielne życie, kwestie związane z pracą zawodową, i utrzymaniem rodziny itp¹⁹. Dlatego zadaniem duszpasterstwa rodzin jest budzenie świadomości potrzeby istnienia poradnictwa rodzinnego, a następnie rozwijania jego sieci w diecezjach. W Polsce poradnictwo rodzinne, prowadzone przez Kościół, najczęściej przybiera postać Parafialnych Poradni Rodzinnych, Specjalistycznych Poradni Rodzinnych i Telefonów Zaufania.

W każdej parafii powinna istnieć Parafialna Poradnia Rodzinna. Jeśli jednak, z obiektywnych przyczyn, postulat ten jest niemożliwy do zrealizowania, należy wówczas starać się utworzyć poradnię w ośrodku dekanalnym, aby służyła parafiom całego dekanatu lub parafiom położonym najbliżej siebie²⁰. Do zadań Parafialnych Poradni Rodzinnych należy: ukazywanie właściwego wymiaru miłości małżeńskiej i rodzinnej, w tym czystości przedmałżeńskiej i małżeńskiej; uwrażliwianie na godność każdego człowieka od chwili poczęcia do chwili naturalnej śmierci; kształtowanie postaw prorodzinnych; nauczanie naturalnych metod regulacji poczęć, by w ten sposób pomóc małżonkom w rozwoju dwóch istotnych wymiarów miłości małżeńskiej: jedności i płodności; ukazywanie potrzeby pełnego miłości towarzyszenia dziecku od poczęcia; pomaganie w rozwiązywaniu konfliktów małżeńsko-rodzinnych i problemów wychowawczych²¹.

Ze względu na rosnącą liczbę zróżnicowanych problemów, które dotyczą wiele współczesnych małżeństw i rodzin, konieczne jest istnienie specjalistycznych form niesienia pomocy. Stąd też Kościół w Polsce zaleca, aby w każdej diecezji działała przynajmniej jedna Specjalistyczna Poradnia Rodzinna (DDR 40). W tego typu placówkach, w celu zapewnienia osobom potrzebującym profesjonalnej i kompleksowej porady, powinni pracować specja-

¹⁹ W. S z e w c z y k. *Poradnictwo małżeńskie i rodzinne*. W: SMiR s. 343.

²⁰ Zob. B. M i e r z w i ń s k i. *Parafialna poradnia życia rodzinnego*. W: SMiR s. 326-327.

²¹ DDR 39; zob. J. K a m i ń s k i. „Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin” wyzwaniem dla parafialnych doradców życia rodzinnego. „Sprawy Rodziny” 1(89):2010 s. 92-95.

liści z różnych dziedzin: kapłan-duszpasterz, psycholog, pedagog, prawnik, lekarz medycyny i nauczyciel naturalnych metod regulacji poczęć. Ich wiedza, kompetencja, chęć niesienia pomocy oraz wzajemna współpraca jest istotnym elementem skutecznego wsparcia małżeństw i rodzin poszukujących specjalistycznej pomocy²².

Szczególną formą poradnictwa rodzinnego, choć ciągle mało rozpowszechnioną, jest poradnictwo przez telefon, czyli tzw. Telefon Zaufania. Dlatego *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* postuluje, aby w każdej diecezji został uruchomiony przynajmniej jeden duszpasterski telefon zaufania działający pod kuratelą Wydziału Duszpasterstwa Rodzin (DDR 44). Telefon Zaufania pełni ważną rolę w rozwiązywaniu ludzkich problemów, w tym także małżeńskich i rodzinnych. Anonimowa rozmowa z doradcą, przekazanie pierwszych ważnych informacji, udzielenie empatycznego wsparcia i uważne wysłuchanie daje osobie poszukującej pomocy poczucie bezpieczeństwa, możliwość wypowiedzenia się i znalezienia rozwiązania trudnej sytuacji życiowej²³.

Ważnym zadaniem duszpasterstwa rodzin jest aktywny udział w procesie pedagogizacji rodziców, który polega na pomocy rodzicom w stałym wzbogacaniu posiadanej potocznej wiedzy pedagogicznej o elementy naukowej wiedzy o wychowaniu dzieci i młodzieży²⁴. Chodzi o to, aby rodzice mieli większą świadomość wychowawczą, nauczyli się nawiązywania właściwych relacji wychowawczych z własnymi dziećmi, pogłębili wiedzę pedagogiczną oraz zdobyli praktyczne umiejętności stosowania metod i środków wychowawczych²⁵. Dlatego też duszpasterstwo rodzin powinno starać się wykorzystywać wszystkie nadarzające się okazje i stosować różne metody, aby podnosić kulturę pedagogiczną rodziców. Należą do nich: przygotowanie do przyjęcia sakramentów, przygotowanie do życia w małżeństwie i rodzinie, homilie, kazania i konferencje liturgiczne, katechizacja rodziców oraz spotkania z okazji lekcji szkolnych i katechezy dzieci, katolickie szkolnictwo i katolickie placówki opiekuńczo-wychowawcze, wizyta duszpasterska w domu rodzinnym, spotkania i kongresy

²² Cz. C e k i e r a. *Duszpasterskie ośrodki pomocy rodzinom w Europie i w Polsce*. W: *Pedagogika rodziny*. Red. H. Cudak. Łódź 2007 s. 50.

²³ Zob. M. K a l i n o w s k i. *Duszpasterski telefon zaufania*. W: *Leksykon teologii pastoralnej*. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin 2006 s. 199-201; W. S z e w c z y k. „Anonimowy przyjaciel”, czyli o sztuce pomagania przez telefon. W: *Dzisiejsze aspiracje katechezy rodzinnej*. Red. J. Stala. Kielce 2005 s. 433-449.

²⁴ S. K u w a l a. *Pedagogizacja rodziców*. W: *Encyklopedia pedagogiczna*. Red. W. Pomykało. Warszawa 1993 s. 581.

²⁵ J. W i l k. *Pedagogika rodziny*. Lublin 2002 s. 80-87.

poświęcone rodzinie, katolickie poradnictwo rodzinne, zrzeczenia religijne oraz katolickie publikacje i programy w mediach elektronicznych²⁶.

V. POMOC RODZINOM W SYTUACJACH TRUDNYCH I NIEPRAWIDŁOWYCH

W XXI wieku coraz więcej rodzin znajduje się w trudnych sytuacjach życiowych, które zazwyczaj są wynikiem ubóstwa, rozumianego zarówno w sferze materialnej, jak i w sferze psychicznej, społecznej i duchowej. Przyjmuje się – choć nie jest to wyczerpujący katalog sytuacji i przypadków – że do rodzin znajdujących się w sytuacjach obiektywnie trudnych należą: małżeństwa bezdzietne, małżeństwa mieszane, rodziny z dziećmi niepełnosprawnymi, rodziny dotknięte bezrobociem, rodziny z osobami uzależnionymi, rodziny z osobami w podeszłym wieku, rodziny, które znalazły się w wypadkach losowych oraz wdowy i osoby samotne. Troska o takie rodziny oraz poszczególne osoby, które często czują się pokrzywdzone przez los i nie potrafią sobie poradzić z zaistniałymi problemami, jest szczególnym zadaniem duszpasterstwa rodzin²⁷.

Nie mniejszą troską duszpasterską należy otoczyć rodziny i osoby znajdujące się w sytuacjach nieprawidłowych, do których Kościół zalicza zazwyczaj rodziny rozbite, osoby żyjące w związkach niesakramentalnych oraz tzw. wolne związki (zob. DDR 73-74). Dlatego też zadaniem duszpasterstwa rodzin jest udzielenie pastoralnej pomocy rodzinom, które rozpadły się formalnie na skutek rozvodu małżonków lub nieformalnie wskutek porzucenia rodziny przez jednego z małżonków. Szczególną troską należy otoczyć osoby rozwiedzione, które zawarły nowe niesakramentalne związki małżeńskie tak, aby nie były na „marginesie” wspólnoty Kościoła, ale w miarę możliwości uczestniczyły w jego życiu²⁸. Dużym wyzwaniem dla duszpasterstwa rodzin w Polsce są tzw. wolne związki, w których mężczyzna i kobieta żyją ze sobą na sposób małżeński, mimo iż formalnie nie są małżeństwem²⁹. Wszystkie

²⁶ Zob. R. B i e l e Ń. *Kościół katolicki w Polsce promotorem podnoszenia kultury pedagogicznej rodziców*. W: *Dzisiejsze aspiracje* s. 385-406; A. S k r e c z k o. *Rola Kościoła w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców*. „Rocznik Teologii Katolickiej” 3:2004 s. 35-49.

²⁷ Zob. DDR 67-72; W. P r z y g o d a. *Troska Kościoła o rodziny w sytuacjach trudnych*. „Ateneum Kapłańskie” 148:2007 nr 588 s. 239-253.

²⁸ Zob. W. Ś m i g i e l. *Troska Kościoła o osoby żyjące w związkach niesakramentalnych*. „Sprawy Rodziny” 3:2009 s. 82-95.

²⁹ Zob. B. P a r y s i e w i c z. *Wolne związki – życie drogi proste (Mt 3, 5)*.

podjęwane działania duszpasterskie wobec osób i rodzin doświadczających wspomnianych nieprawidłowości powinny zmierzać – o ile istnieje taka możliwość – do uregulowania ich statusu według nauczania i zasad moralnych Kościoła katolickiego.

*

Podsumowaniem powyższej refleksji niech będą słowa bł. Jana Pawła II, który w zakończeniu adhortacji apostołskiej o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym *Familiaris consortio* stwierdził: „*Przyszłość ludzkości idzie poprzez rodzinę!* Jest zatem rzeczą nieodzowną i nagłą, aby każdy człowiek dobrej woli zaangażował się w sprawę ratowania i popierania wartości i potrzeb rodziny. O szczególny wysiłek w tym względzie czuję się zobowiązany prosić synów i córki Kościoła. Ci, którzy przez wiarę poznają w pełni wspaiały zamysł Boży, mają jeszcze jeden powód, ażeby wziąć sobie do serca rzeczywistość rodziny w naszych czasach, tych czasach próby i łaski. Winni oni kochać rodzinę w sposób szczególny. Polecenie to jest konkretne i wymagające. Kochać rodzinę, to znaczy umieć cenić jej wartości i możliwości i zawsze je popierać. Kochać rodzinę, to znaczy poznać niebezpieczeństwa i zło, które jej zagraża, aby móc je pokonać. Kochać rodzinę, to znaczy przyczyniać się do tworzenia środowiska sprzyjającego jej rozwojowi. Zaś szczególną formą miłości wobec dzisiejszej rodziny chrześcijańskiej, kuszanej często zniechęceniem, dręczonej rosnącymi trudnościami, jest przywrócenie jej zaufania do siebie samej, do własnego bogactwa natury i łaski, do posłannictwa powierzonego jej przez Boga. «Trzeba, aby rodziny naszych czasów powstały! Trzeba, aby szły za Chrystusem!»” (FC 86).

BIBLIOGRAFIA

- B i e l e ń R.: Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce. Lublin: Wydawnictwo KUL 2001.
- B i e l e ń R.: Duszpasterstwo rodzin. W: Rodzina bezcenny dar i zadanie. Red. J. Stala, E. Osewska. Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne 2006 s. 231-284.
- B u x a k o w s k i J.: Wprowadzenie do teologii duszpasterstwa rodzin. Pelplin: Wydawnictwo „Bernardinum” 1999.

W: *W służbie rodziny*. Red. R. Bieleń. Warszawa 2000 s. 139-146; G. P y ż l a k. *Kohabitacja jako wyzwanie duszpasterskie*. „Roczniki Teologiczne” 52:2005 z. 6 s. 67-77.

- K r a j c z y ń s k i J.: Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej. Ząbki: Wydawnictwo „Apostolicum” 2007.
- Ł a s z c z y k M.: Duszpasterstwo rodzin w parafii w świetle Dyrektorium *Duszpasterstwa Rodzin*. „Ateneum Kapłańskie” 142:2004 nr 570 z. 2 s. 242-252.
- M i e r z w i ń s k i B.: Duszpasterstwo rodzin. W: Słownik małżeństwa i rodziny. Red. E. Ozorowski. Warszawa-Łomianki: Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej 1999 s. 100-101.
- M i e r z w i ń s k i B.: Duszpasterz wobec sytuacji współczesnej polskiej rodziny. „Teologia Praktyczna” 4:2003 s. 281-295.
- M i e r z w i ń s k i B.: Rodzin duszpasterstwo. W: Leksykon teologii pastoralnej. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2006 s. 737-743.
- M i e r z w i ń s k i B., W i l k J., B i e l e ń R.: Duszpasterstwo rodzin. W: Teologia pastoralna. T. 2. Red. R. Kamiński. Lublin: Wydawnictwo „Atla 2” 2002 s. 403-442.
- R ę b a c z A.: Aktualne zadania Duszpasterstwa Rodzin w Polsce. „Sprawy Rodziny” 67:2004 s. 63-72.
- R o b e k E.: Duszpasterstwo rodzin. „Warszawskie Studia Pastoralne” 3:2006 s. 70-89.
- W i l k J.: Duszpasterstwo rodzin: zasady praktycznego działania (na podstawie adhortacji Jana Pawła II „Familiaris consortio”). „Homo Dei” 4:1998 s. 43-56.

THE TASKS OF THE FAMILY PASTORATE

S u m m a r y

Currently, when attempts are made in various ways to weaken the family unit through the promotion of so-called open relationships, divorce and through the legalisation of homosexual partnerships, it seems that care and protection of the family unit is much more of a necessity now than in the past. That is why Pope John Paul II stated in apostolic exhortation *Familiaris consortio*, that care for the family should be the principal pastoral mission of the Church. Everybody, especially priests and all lay people should take all opportunities and make every effort to help married couples and families in fulfilling their basic duties.

The article is devoted to tasks of family pastoral care. They are: defense of human life from the moment of conception to the moment of natural death; preparation for marriage and life in family; help the family and especially young married couples; family counseling; pastoral care of families that are in difficult and abnormal situations. „The Church’s pastoral action must be progressive in the sense that it must follow the family, accompanying it step by step in the different stages of its formation and development” (FC 65).

Słowa kluczowe: duszpasterstwo rodzin, obrona życia ludzkiego, przygotowanie do małżeństwa, pomoc młodym małżeństwom, poradnictwo rodzinne, rodziny w sytuacjach trudnych, rodziny w sytuacjach nieprawidłowych.

Key words: pastoral care of families, defense of human life, preparation for marriage, help young married couples, family counseling, families in difficult situations, families in abnormal situations.